

MVZ 165: Šíření jaderných zbraní

Ondřej Rojčík

rojcik@fss.muni.cz

Konzultační hodiny: úterý 13.00 – 15.00

Dnešní program

Čína

- Čína v letech 1945 - 1964
- Vnější bezpečnostní hrozby
- Vývoj „papírového draka“
- Podstata proliferačního rozhodnutí

Vybraní aktéři proliferaace v asijsko-pacifickém regionu: Tchaj-wan, Indonésie a Austrálie

中国人民解放军是毛主席亲自缔造、领导和指挥的人民军队

Vnitřní poměry na sklonku války

- Čína rozdělená do tří zón: pod kontrolou Japonců (sever, hlavně Mandžusko), pod kontrolou Kuomintangu/nacionalistů (jih), pod kontrolou komunistů (severní vnitrozemí)
- Mandžusko po Japoncích převzal SSSR a přenechal komunistům
- Snaha USA o mediaci mezi komunisty a nacionalisty v letech 1945-1947 neúspěšná
- Polovina roku 1947 začátek komunistické ofenzívy
- 1. října 1949 vyhlášena Čínská lidová republika
- Kuomintang se stáhl na Tchaj-wan

中国人民解放军是毛主席亲自缔造、领导和指挥的人民军队

Čínská lidová republika

- Akce „sto květů“ (1957)
- „Kampaň proti pravičákům“ (1957-1958)
- „Velký skok“ (1958-1960)

中国人民解放军是毛主席亲

Vnější bezpečnostní hrozby: korejská válka 1950-1953

- Vstup do konfliktu v říjnu 1950
- Severokorejská armáda byla na pokraji krachu
- Milion čínských „dobrovolníků“ znamenal obrat
- Došlo ke sblížení Číny a SSSR: ukázalo se, že mají podobné bezpečnostní zájmy a stejného nepřítele
- Čína potřebuje modernizovat svou armádu
- Číně bylo přímo i nepřímo vyhrožováno jadernými zbraněmi

中国人民解放军是毛主席亲自缔造、领导和指挥的人民军队

Nástup Dwighta Eisenhowera

- Veřejně pronesl několik narážek na použití jaderných zbraní v korejské válce
- Politika „New Look“ a „Massive Retaliation“
- Čína se v US zahraniční politice stala zemí, na níž se především koncentrovala politika tzv. zadržování komunismu

中国人民解放军是毛主席亲自缔造、领导和指挥的人民军队

Další zdroje bezpečnostních hrozeb

- US podpora vnitřního nepřítele – Kuomintangu
- Válka v Indočíně 1945-1954
- US jaderné testy v Pacifiku
- Vytváření spojeneckých paktů v okolí Číny: ANZUS, SEATO, Bagdádský pakt

中国人民解放军是毛主席亲自缔造、领导和指挥的人民军队

Krise v tchajwanská úžině 1954-1955

- Pod kontrolou Kuomintangu pás ostrovů podél čínského pobřeží
- Přepadávání čínských obchodních lodí a lodí obchodních partnerů, celkově kolem 70 lodí
- USA do oblasti vyslali dvě lodě vyzbrojené jadernými zbraněmi
- Na vrcholu krize (leden 1955) byla dojednána obranná dohoda a Tchaj-wan tak byl zaštitěn US jadernými zbraněmi

中国人民解放军是毛主席亲自缔造、领导和指挥的人民军队

Vývoj programu

- Na jaře 1949 vyčlenila vláda prostředky na rozvoj jaderné fyziky
- Frederic Joliot-Curie pobízel Čínu k tomu, aby se snažila o získání JZ
- 1955 setkání premiéra Čou En –laje (Zhou Enlai) s Čchien San-čchiangem (Qian Sanqiang)
- Po zhodnocení možností těžby uranu a celkového stavu čínského průmyslu a vědy bylo v lednu 1955 rozhodnuto o započítí vojenského jaderného programu

Projekt 02

- Od začátku počítali s pomocí SSSR
- Po korejské válce dobré vztahy: společné bezpečnostní zájmy, rozvoj vojenské spolupráce, ochota Číny „učit se“ od SSSR
- SSSR v té době rozhodl o vlastní verzi programu „Atomy pro mír“ a rozhodl se pomoci východoevropským státům a Číně

Smlouvy o spolupráci se SSSR

- V letech 1955-1958 podepsáno celkem šest dohod
- Společný průzkum nalezišť uranu + prodej nadbytečných zásob do SSSR (1/1955)
  - Sovětská pomoc při rozvoji jaderné fyziky, mírového využití jaderné energie a dodávka výzkumného reaktoru (4/1955)
  - Sovětská pomoc při rozvoji jaderného průmyslu a výzkumných zařízení (8/1956)
  - Přejít k nezávislému průzkumu nalezišť uranu se sovětskou pomocí (12/1956)
  - „Nová technická dohoda o obraně“ – dodání modelu JZ a potřebných technických údajů (10/1957)
  - Přesné určení rozsahu a časového rozvrhu sovětské pomoci (9/1958)

Nezávislý rozvoj programu

- Paralelně ke spolupráci se SSSR byl rozvíjen i nezávislý program
- Důvody: dlouhodobé hledisko a nedůvěra vůči SSSR
- Masivní investice do vědy (15 mil. USD 1955 x 100 mil. USD 1956)
- Přesvědčování čínských vědců k návratu ze zahraničí
- Příliv sovětských vědců a techniky v letech 1956 – 1958, na nějž měla zásadní vliv politika „Velkého skoku“
- Červen 1959 – SSSR oficiálním dopisem ukončil spolupráci na programu

中国人民解放军是毛主席亲自缔造、领导和指挥的人民军队

Fáze programu ve vývoji vztahů Čína-SSSR

- Závislost (1955-1958): podřízené postavení
- Částečná závislost (1959-1960): zdůrazňování vlastní cesty k JZ a postupné zhoršování vzájemných vztahů
- Nezávislost (od 1960)

中國人民解放軍是毛主席親自締造、领导和指揮的人民軍隊

Proč SSSR původně souhlasil s tak rozsáhlou pomocí?

- Snaha o upevnění pozice v socialistickém bloku
- Snaha o posílení prestiže
- Strategické zájmy

中国人民解放军是毛主席亲自缔造、领导和指挥的人民军队

Srovnání spolupráce USA – UK a SSSR – Čína

- Žádný čínský vědec se neúčastnil sovětského jaderného programu
- Proud technologií a know-how byl zcela jednostranný
- Anglo-americká spolupráce vydržela a byla základem širší spolupráce v rámci NATO
- Čína byla k vývoji JZ donucena hrozbami ze strany USA

中国人民解放军是毛主席亲自缔造、领导和指挥的人民军队

Organizační struktura projektu

- Centrum *Druhé ministerstvo strojírenství*
- Pod dohledem Centrální vojenské komise, Ministerstva národní obrany a Komise pro obranné technologie a vědu
- Ústřední postavou Nie Žung-čen (Nie Ronghzen)
- Program byl pod vojenskou kontrolou, armáda však nebyla iniciátorem programu a lidé, jež v něm pracovali nebyli považováni za součást armády

中国人民解放军是毛主席亲自缔造、领导和指挥的人民军队

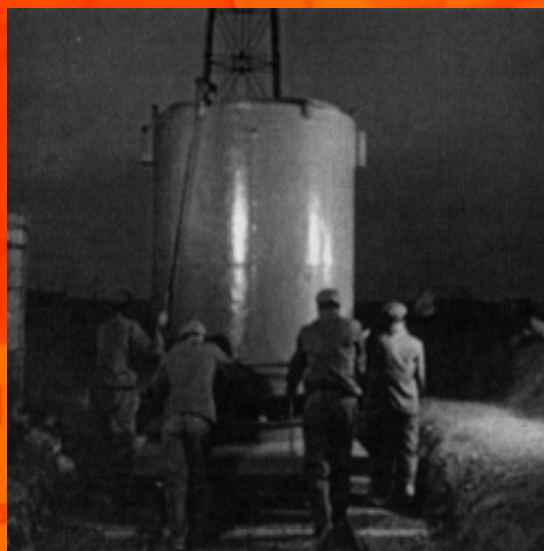
První jaderný test

„596“

16. 9. 1964

Lop Nur

Nuclear Test Site, Lop Nur, China, 20 October 1964

中国人民解放军

、領

军队

„Proliferační rozhodnutí bylo podmíněno bezpečnostní situací“

Argumenty pro

- Obrovský rozsah programu
- Péče, která mu byla věnována
- Odhodlanost proliferačního rozhodnutí
- Asistence SSSR napovídá, kdo byl cílem programu
- Nákladnost a charakter programu poukazují na to, že zde nebyl žádný jiný účel

中国人民解放军是毛主席亲自缔造、领导和指挥的人民军队

Argumenty proti

- Nacionalistická ideologie
- Militaristický původ režimu
- Snaha o obnovení čínského postavení v systému MV

中国人民解放军是毛主席亲自缔造、领导和指挥的人民军队

Důsledky držení JZ

Čína se stala zodpovědnější ve své zahraniční politice i rétorice

Mao před rokem 1964:

- „Nikdo nemá zkušenosti s jadernou válkou. Je těžko říci, kolik lidí při ni zemře. V lepším případě přežije polovina lidstva, v horším třetina. V každém případě to bude znamenat eliminaci kapitalizmu a začátek éry trvalého míru.“
- Veřejně kritizoval SSSR za jeho politiku mírového soužití a neochotu požit JZ v boji proti kapitalizmu
- Ještě v roce 1963 v „dopise 25 bodů“: nutnost vyvolat světovou socialistickou revoluci pomocí JZ

中國人民解放軍是毛主席親自締造、領導和指揮的人民軍隊

Tchaj-wan

- *Značná latentní kapacita*
- *Nemá vlastní zásoby uranu*
- *První výzkumný reaktor v roce 1956*
- *Kanadský těžkovodní reaktor 1973*
- *Institut pro výzkum jaderné energie zaměstnával v roce 1985 přes 1000 lidí*
- *USA odradily Tchaj-wan od zisku JZ dvakrát: 1972 a 1988*

中国人民解放军是毛主席亲自缔造、领导和指挥的人民军队

Indonésie

- Program zvažován v letech 1964-1965 generálem Sukarnem
- Minimální latentní kapacita
- US dodávka výzkumného reaktoru
- 1964 první úspěšná štěpná reakce
- Snažili se o čínskou podporu

Proč?

- Reakce na „neokolonialismus“ a snaha Sukarna zalíbit se armádě

中国人民解放军是毛主席亲自缔造、领导和指挥的人民军队

Austrálie

Fáze australské jaderné historie:

1. Snaha o získání JZ zvenčí (1956-1963)
2. Vývoj vlastních kapacit (1964-1972)
3. Definitivní opuštění (1974)

Specifika:

- V době největšího ohrožení o JZ neusilovali
- Proliferační rozhodnutí nebylo podepřeno rozvojem latentní kapacity

中国人民解放军是毛主席亲自缔造、领导和指挥的人民军队

Vysvětlení

Jim Walsh:

- *Souboj dvou skupin: armáda a agentura pro výzkum jaderné energie vs. Ministerstvo zahraničních věcí*
- *Makropolitické události byly využívány k prosazení jedné či druhé skupiny*

Jacques Hymans:

- *Identita aktérů a jejich percepce hrozeb*

Summary

- Proliferační rozhodnutí Číny bylo vedeno především bezpečnostními důvody
- Zásadní vliv měl v programu Sovětský svaz
- Toto rozhodnutí mělo zásadní vliv na bezpečnostní situaci v regionu
- Ovlivnilo a ovlivňuje bezpečnostní situaci dalších zemí